

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ—ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1931

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α, ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",—ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ, 8 Α
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΥ. Δ. ΠΡΕ. Κ. Π. Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Leur fantôme léger volera vers tes yeux,
Et tu savoureras, frère et pleuse femme,
Malgré l'effort des Léthés oublieux,
Ce rêve d'un parfum dont s'éblouit ton âme.

Πόσος βαθύς λυρισμός σε κάθε στίχο! Ὁ Maurice Brillant ἔχει τὸ μυστικὸ καὶ δίνῃ στὸ νεκρὸ παρελθὸν τὴ συγκίνησιν ποὺ τὸ φέρνει σιμὰ μας, ἐνῶ—τὶ χαρακτηριστικὸ παράδειγμα τῆς σχετικότητος καὶ τῆς ποικιλίας ποὺ οἱ ἄξιες λαβαίνουν ἀπὸ ἀνθρώπο σὲ ἀνθρώπο!—ὁ Pierre Jalabert, τραγουδώντας τὶς εὐμορφίαις τῆς πατρίδας του, τῆς γλυκειᾶς Τουλούζης, δίνει τὴν ἐκτύπωσιν ἑνὸς παγεροῦ ρητορισμοῦ:

C'est Toulouse, palenne et chrétienne à la
[fois,
Avec ses souvenirs que le Passé colore,
Et son vieux Capitole et ses refrains patois,
La ville de Pallas et de Clémence Isaure!

Λατίνος καὶ αὐτὸς ἀπὸ ιδιοσυγκρασία, ἀλλὰ ἀπὸ κείνους τοὺς Λατίνους τοὺς ἀπλοῦς ποὺ ἐνθουσιάζονται ἀπ' τὴν εὐκολὴν καὶ φανταχτερὴν verbalité τους, ποὺ συγγέουν τὸ κοινὸ μὲ τὸ ἀπλὸ καὶ μεταφράζουν σὲ στίχους συναισθήματα ποὺ θὰ κέρδιζαν ἂν ἔπαιρναν τὴ μορφή τῆς πρόζας. Γιατί ὅσες ἐπιδρομὲς καὶ ἂν ὑφίσταται ἡ ποίηση, ξέρετε νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς τολμηροὺς ἢ τοὺς ἀφελεῖς μὲ αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ ἐγκλήματος. Οἱ στίχοι τους ποτὲ δὲ θὰ μεταρσιωθοῦν σὲ ποίημα, δηλαδὴ σὲ κάτι ποὺ θὰ συγκινήσῃ δονώντας τὶς πιὸ βαθιεῖς χορδὲς τῆς ψυχῆς ἢ θὰ ἀνοίξῃ τὶς πόρτες τοῦ ρεμβασμοῦ καὶ τοῦ ὄνειροπολήματος.

Ἄλλὰ τὸ παιχνίδι τῶν θεμάτων καὶ τῶν εἰδῶν εἶναι ἀνεξάντλητο, καὶ ὅταν ὁ Pierre Jalabert ἀφίνει τὴν ἀμετρον αἰσιοδοξίαν ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ βάλῃ χαλινὸ εἰς τὴν τέχνην του, οἱ στίχοι του παίρνουν τὴν ἀξίαν τοῦ προσωπικοῦ τόνου, ὅπως ὅταν ὁ ψίθυρος τῆς κομπῆς δεξιαμενῆς τοῦ κήπου τὸν γυρᾷ στὸν κύκλο τῆς ἐσωτερικῆς του ζωῆς:

Tels nos rêves, parfois, dont les essaims
[chantants
— Si beaux quand leur envoi monte vers la
[lumière —
S'écroulent, tôt brisés, dès leur aube pre-
[mière,
Dans la vasque muette et sans borne du
[Temps.

* *

* Ἐνας ἀκόμη ποιητῆς ποὺ, ἀντιμετωπίζοντας τὸ σύγχρονο διπλὸ δρόμο τῆς ἀναδρομῆς στὸ λυρισμὸν περασμένων ἐποχῶν ἢ τῆς υἰοθετήσεως ἑνὸς ὄχι πάντα ἀρμονικοῦ μοντερνισμοῦ, κατακτάται ἀπ' τὴ γοητεία ποὺ ἐξασκοῦν οἱ μαρμαίνες εὐμορφίαις τοῦ παρελθόντος, εἶναι ὁ Charles Dornier.

Γυιὸς σιδηρουργοῦ τῆς Franche-Comté, συγχρωτιζόμενος ἀπὸ μικρὸς μὲ τὴν ταπεινὴν στρωκτικότητα τῆς ἐργατικῆς καὶ τῆς ρωμαλέας ἐπιμονῆς τῶν γεωργῶν, μεταβαίνοντας ἀπ' τὸ σι-

δηρουργεῖο στὸ ἐργοστάσιο καὶ ἀπ' τὸ ἐργοστάσιο στὰ σκυθρωπὰ ἐκεῖνα σπιτάκια ὅπου φωλιάζουνε ξεθωριασμένα γεροντοκόριτσα καὶ ἀναιμικὲς μητέρες, εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ συγκινηθῇ καὶ νὰ ἐξαρθῇ σ' εὐγενικὰ ἰδεολογικὰ ἐπίπεδα.

Οἱ στίχοι του διαπνέονται ἀπὸ βαθύτατο ἀνθρωπισμὸν καὶ τὴν καθυποταγμένη ἐκεῖνη μελαγχολία ποὺ εἶναι χαρακτηριστικὴ τῶν ἀνθρώπων ποὺ δαμάζουνε τὰ αἰσθήματά τους, χωρὶς νὰ κατορθώσουν νὰ πνίξουνε ἐντελῶς τὴ φωνὴ τῆς καρδίαις τους.

Θὰ ἤθελα νὰ παραθέσω ἐδῶ ἕνα ποίημά του πάνω στὰ θέματα αὐτὰ τῆς κοινωνίας ποὺ εἶναι τὰ γεροντοκόριτσα· ὅλη ἡ πικραμένη καὶ ἀνώφελη ζωὴ τους ποὺ βάρυνε ἢ στέρηση τῆς ὑπέρατης δικαιοσύνης ποὺ εἶναι γιὰ μιά γυναῖκα ἢ μητρότητα, περᾶ ἐπιγραμματικὰ μέσα σὲ μερικὰ τετράστιχα· ἀλλὰ προτιμῶ νὰ ἐρανισθῶ μερικὲς γραμμὲς ἀπὸ ἕνα ἄλλο του ποίημα ποὺ χαρακτηρίζει τὴν ἠθικὴ ἀνωτερότητα, χωρὶς ἔμφαση, τοῦ Charles Dornier:

Celui qui pour royaume a choisi la sagesse,
Dominant les hasards de la terre et du sort,
Dont l'héritage d'âme est la seule noblesse,
Celui-là seul est grand, celui-là seul est fort.

Dépouillé de l'orgueil, du désir, de l'envie,
Affranchi de la chair, du mensonge et de l'or,
Tout esprit et lumière, il est devant la vie
L'homme nu, l'homme pur qu'on est devant
[la mort.
A. S. B.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

A. Andréadès: *Un emule grec d'Anatole France* : Emmanuel Rhoïdis

Ὁ ἀκούραστος σοφὸς καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Α. Ἀνδρεάδης μᾶς προσφέρει νέον ἔργον του, τὸ ὁποῖον παρά τὸν μικρὸν ὄγκον ἔχει ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον. Εἶναι μία γαλλικὴ μελέτη, δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ περιοδικὸν «Τὰ Βαλκάνια» καὶ ἐκδοθεῖσα καὶ εἰς ἰδιαιτέρον τεύχος. Ὁ Ἐρμιανουὴλ Ροῦδης ἔχει, ἀδίκως, λησμονηθῆ καὶ πολὺ ὀλίγον ἀσχολοῦνται οἱ νεώτεροι λόγιοί μας μὲ τὸν συγγραφέα αὐτόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐν τούτοις πολλὰ ὀφείλει ἡ ἀναγέννησις τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων. Ὁ κ. Ἀνδρεάδης, στενὸς συγγενῆς του καὶ θαυμαστής του, ἀνέλαβε τὴν ἐκδοσιν τοῦ «Ἀνάντων» του, καὶ σήμερον μᾶς παρέχει μίαν ἐνδιαφέρουσαν σύγκρισιν τοῦ Ἐμμ. Ροῦδης μὲ τὸν πνευματωδέστερον Γάλλον συνάδελφόν του, τὸν Ἀνατόλ Φράνς.

Παραθέτει τὰς ὁμοιότητάς των: Καὶ οἱ δύο ὑπῆρξαν εἰς τὰς πατρίδας των οἱ μεγαλύτεροι συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς των, ἀποκτήσαντες τὸν τίτλον αὐτόν χάρις εἰς τὴν λεπτότητα τοῦ σπινθηροβόλου πνεύματός των καὶ τὴν βαθεῖαν γνῶσιν τῆς γλώσσης των. Καὶ οἱ δύο ὑπῆρξαν σκεπτικισταί, κατὰ τὴν καλὴν σημασίαν τῆς

λέξεως. Καὶ οἱ δύο, καίτοι προωρισμένοι νὰ ζοῦν μεταξύ βιβλίων (διότι ὁ Ἀνατόλ Φράνς ἦτο Βιβλιοθηκᾶριος τῆς Γαλλικῆς Γερουσίας καὶ ὁ Ροῦδης τῆς Ἐθνικῆς μας Βιβλιοθήκης), ἐν τούτοις καὶ οἱ δύο ἐπαιζάν ρόλον καὶ εἰς τὸν ἔρωτα, τὴν κοσμικὴν ζωὴν καὶ τὴν πολιτικὴν. Μάλιστα ἐδειξαν ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν πολιτικὴν, πράγμα ὃχι σύνηθες εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων. Καὶ οἱ δύο ἐπίσης ὑπῆρξαν διαπρεπεῖς κριτικοί.

Ἀκόμη καὶ εἰς τὰς ἀδυναμίας των ὁμοίαζον. Διότι ὡς μυθιστοριογράφοι, ἀμφότεροι δὲν εἶχον τὴν εὐχέρειαν ἐξουρέσεως θεμάτων καὶ τὴν δημιουργίαν τύπων, ὅπως ὁ Ντίκενς καὶ ὁ Μπαλζάκ. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ, τὰ μυθιστορήματα καὶ διηγήματά των προέρχονται μᾶλλον ἀπὸ γραπτὰ δοκουμενὰ καὶ προσωπικὰς των ἀναμνήσεις, παρὰ ἀπὸ τὴν φαντασίαν των.

Ἦσαν μᾶλλον ἀκεκτικισταί, ὅξεις παρατηρηταὶ καὶ ἐρευνηταὶ παρὰ δημιουργοί· καὶ τοῦτο ἴσως μπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ πῶς καὶ οἱ δύο ἐπέρασαν εὐτυχισμένα χρόνια, χωρὶς νὰ γράψουν τίποτε, βυθισμένοι εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν σκέψιν.

Ὁ κ. Ἀνδρεάδης, ἀνεπιὸς τοῦ Ροῦδης, ἐγνώρισεν καὶ τὸν Ἀνατόλ Φράνς κ' ἔτσι ἠδυνήθη καλύτερα νὰ μελετήσῃ τοὺς δύο μεγάλους αὐτοὺς συγγραφεῖς. Ἡ μελέτη του αὐτῆ ἔχει, μαζί με τὰ ἄλλα, τὸ πολὺτιμον προσόν ὅτι εἶναι μία ζωντανὴ ἀνατομία, μία ἀληθινὴ εἰκὼν ψυχικῆ.

Οἱ δύο αὐτοὶ συγγραφεῖς, οἱ ὅποιοι οὐδέποτε ἐγνωρίσθησαν μεταξύ των, καὶ οἱ ὅποιοι ἐν τούτοις τόσον ὁμοιάζον ὡς λόγιοι, διαφέρουν καταπληκτικῶς εἰς τὴν ζωὴν των.

Υἱὸς ἀπλοῦ βιβλιοπώλου, ὁ Ἀνατόλ Φράνς μόλις εἰς ἡλικίαν 50 ἐτῶν κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῆ ὡς συγγραφεὺς, διὰ ν' ἀνέλθῃ ἔπειτα εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς παγκοσμίου φήμης. Ἀπεναντίας ὁ Ροῦδης ἐγεννήθη πλούσιος, ἀπὸ εὐγενῆ οἰκογένειαν, καὶ εἰς ἡλικίαν 30 ἐτῶν ἦτο διάσημος μετὰ τὴν «Πάπισσαν Ἰωάνναν» διὰ ν' ἀποθάνῃ ἀργότερα γεμάτος θλίψιν καὶ ἔγκαταλείψιν.

Ὁ κ. Ἀνδρεάδης μετ' ὀξύτητα κρίσεως ἀναλύει τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους, παρ' ὅλην τὴν ἀναμφισβήτητον ἀξίαν του, ὁ Ροῦδης δὲν κατώρθωσε νὰ κατακτήσῃ μεγάλην φήμην. Πλὴν τοῦ χαρακτῆρος του, καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἔγραψε μίαν γλώσσαν ἀκατανόητον διὰ τοὺς Ἑθνοπαίους, ἐνῶ ὁ Ἀνατόλ Φράνς ἔγραψε τὴν παγκόσμιον γαλλικὴν γλώσσαν, ἐξηγοῦν τὴν διαφορὰν αὐτὴν. Ἀλλὰ μετὰ θάνατον, ὁ Ρ. ἐξετιμήθη καὶ μετεφράσθη καὶ εἰς διαφόρους γλώσσας. Ἡ δὲ «Πάπισσα Ἰωάννα», ἀμέσως μετὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐκδοσίν της, μετεφράσθη εἰς ξένας γλώσσας, θαυμασθεῖσα. Δικαίως ὁ κ. Ἀνδρεάδης τὴν ἀποκαλεῖ «τὸ περιφημότερον ἑλληνικὸν μυθιστόρημα», μεταφρασθέν, ἐφ' ὅσον γνωρίζει, εἰς ἑπτὰ ξένας γλώσσας, τὴν γαλλικὴν, ἀγγλικὴν, ἰταλικὴν, γερμανικὴν, δανικὴν, ρωσικὴν καὶ τσεχοσλοβακικὴν.

Δὲν εἶναι δυστυχῶς, ὅπως θὰ ἐπεθυμοῦμεν, δυνατόν νὰ ἐπεκταθῶμεν περισσότερον εἰς τὴν

ἀνάλυσιν τῆς περισπουδάστου ταύτης μελέτης τοῦ κ. Ἀνδρεάδου... διότι τότε ὁ πειρασμὸς θὰ μᾶς ὠδήγει εἰς τὴν πλήρη μετάφρασίν της.

Κ. Κ.

Νίκου Μπέρτου: «Τζιόττο».

Δὲν πρέπει νὰ παραξενευόμαστε γιατί δὲν ἔχομε ἱστορίαν τῆς τέχνης στὴν Ἑλλάδα — ἐννοῶ τὴν ἐπιστήμην, — ἀφοῦ σ' ὅλους τοὺς κύκλους τῆς ζωῆς κανένα φαινόμενο δὲν εἶναι τυχαῖο. Θέλετε ἄλλα παράλληλα φαινόμενα; δὲν ἔχομε ἱστορίαν τῆς λογοτεχνίας, ἄς ποῦμε μονάχα τῆς νεώτερης (ὅσες ἱστορίαι τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας γράφηκαν ὡς τώρα ἀνήκουν ἀκόμα σ' ἓνα ἐνδιάμεσο εἶδος ἀνάμεσα ἐπιστήμης καὶ λογοτεχνικῆς κριτικῆς). Οἱ ἀρχαιολόγοι πάλι, ποὺ «κατὰ τεκμήριον» ἀσχολοῦμαστε μετὰ τὴν ἀρχαίαν τέχνην, νιώθουμε κατὰ τὰ 2/3 τόσο ἀπὸ τέχνην, ὅσο κ' οἱ περισσότεροι φιλόλογοί μας ἀπὸ λογοτεχνία. Κ' ἓνα σωρὸ τέτοια.

Χρειαίεται ὁμῶς μιὰ ἐξήγησις, ποὺ σ' ἄλλους τόπους ἴσως καὶ νάτανε περιττή. Γράφονται βέβαια καὶ στὴν Ἑλλάδα κριτικῆς καὶ μελέτες γιὰ ἔργα τέχνης, καλὰ καὶ σύγχρονα, κάπου-κάπου μάλιστα καὶ καλῆς. Μὰ αὐτὸ εἶναι ἄλλο πράγμα, καὶ ἄλλο ἢ ἐπιστήμην τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης, καὶ εἰδολογικὰ ἀκόμα ἂν τὸ πάρωμε. Ἡ διαφορὰ ὁμῶς εἶναι καὶ οὐσιαστικῆ. Ὁ τεχνοκρίτης, ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι λογοτέχνης, καλλιτέχνης ἢ καὶ ἀπλὸς φιλότεχνος, στὴ μελέτη του θὰ μιλήτῃ, εἴτε τὸ θέλει, εἴτε ὄχι, πολὺ περισσότερο γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ἀπέναντι στὸ ἔργο, γιὰ τὸ πῶς τὸ ἐξῆσε αὐτὸς· τὸ ἔργο, καὶ πολὺ λιγώτερο γιὰ τὸ ἔργο τὸ ἴδιο. Ὅταν ὁ Baudelaire ἐξαφνα γράφει γιὰ τὸν Delacroix, τοῦτο ἔχει ἀνεπολόγηστη σημασίαν σὰν «ἐξομολόγησις» τοῦ μεγάλου λογοτέχνη, εἶναι ντοκουμέντο τῆς ψυχικότητος του καὶ τῆς αἰσθητικῆς του· γιὰ τὸν Delacroix ὁμῶς τὸν ἴδιο ἔμμεσα μονάχα μᾶς φωτίζει μετὰ τὸ νὰ μᾶς δείχνει εἴτε ἀπὸ ποιά ἱστορικοκοινωνικὴ στιγμὴ βγήκε ὁ Delacroix, εἴτε τί ἀπήχησις βρήκε στοὺς γύρω του καὶ τι παρορμήσεις, λοιπὸν, μπορεῖ νὰ δέχτηκε ἀπ' αὐτοὺς κ.τ.τ. Ὁ ἱστορικὸς τῆς τέχνης κοιτάζει προπάντων νὰ καταλάβῃ τὴ γένεσιν τῶν ἔργων τῆς τέχνης, (ἀφοῦ εἶναι κρίσιμοι στὴν ἀλυσίδα τῶν πρῶν καὶ αὐτῶν μετὰ ἀπ' αὐτὰ) καὶ τὴν εἰδικὴ μορφή τους· κάνει δηλαδὴ ἀνάλυσιν μορφολογικὴν τοῦ ἔργου καὶ τὸ τοποθετεῖ στὸ ἱστορικὸ καὶ πνευματικὸ περιβάλλον ἀπ' ὅπου βγήκε. Εἰδικώτερα, γιὰ τὴ σύγχρονή μας ἐπιστημονικὴ φάσις τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης, πρέπει νὰ σημειωθῇ καὶ κάτι ἄλλο: ὁ τεχνοκρίτης μιλάει γιὰ τὸ ἔργο τῆς τέχνης ἀξιολογικὰ, τὸ παίρνει σὰν ἀξία τῆς ζωῆς τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῶν γύρω του· ἂν τὸ ἔργο ἐκεῖνο εἶχε ἄλλην ἀξία ζωῆς, δὲν τὸν ἐνδιαφέρει, ἅμα γι' αὐτὸν σήμερον δὲν σημαίνει τίποτε — μπορεῖ λοιπὸν νὰ τὸ ἀδικῇ, πολὺ νόμιμα. Ὁ ἱστορικὸς ὁμῶς τῆς τέχνης, νόμιμα κ' αὐτὸς, ἀπὸ τίς κατηγορίας τῶν τεχνοτροπιῶν καὶ τῶν διαφορῶν στὴν ἐξωστράκιση τελειωτικὰ τὴν ἐννοία τῆς ἀξίας· θεωρεῖ δηλαδὴ ὅλες τίς ἐποχὰς τῆς τέ-